

Advies over het eindexamen Nederlands van de Commissie Modernisering Moedertaalonderwijs

1 januari 1977

Auteur: [Jan Smits](#)

Volume: [08](#)

Nummer: [5](#)

Pagina's: 37-41

Documenten

- [moer_jrg08_047.pdf](#)

jan smits advies over het eindexamen nederlands van de eindexamen commissie modernisering nederlands moedertaalonderwijs net op het moment dat iedere leraar weer in volle omvang met de examenproblematiek geconfronteerd werd kwam de cmm met de no ta advies over het eindexamen nederlands in het vwo het havo en het mavo verder de nota begin 1975 had de staatssecretaris de cmm verzocht hem op korte termijn te adviseren over het opstel en op lange termijn over het eindexamen nederlands in zijn geheel het korte termijnadvies kwam al op 12 mei van dat jaar en bevatte de aanbeveling de zaak te laten zoals hij was de nota die nu is uitgekomen is het werk van een van de subcommissies van de cmm in moer 1976 5 berichtte de volggroep cmm al over de stand van zaken in een concept versie en de definitieve nota geeft aanleiding om hierop nog eens terug te komen in het eerste gedeelte van dit artikel wordt de nota kort samengevat en voorzien van enkele kanttekeningen aan het slot wordt nog wat kritiek geuit op de nota als geheel eindexamenproblematiek ik wil beginnen met de constatering dat ik de nota goed vind de commissie is erin geslaagd de eindexamenproblematiek in zijn onderwijskundige consequenties vrij volledig te overzien en beargumenteert goed de keuzes die zij daarin gemaakt heeft in hoofdstuk 2 is een theoretische onderbouwing opgenomen waarin zij de verschillende functies van een examen bespreekt naast de eigenlijke selectie en evaluatie de eigenlijke functies en deze beide sluiten elkaar uit toch zullen veel leraren op grond van de examenresultaten besluiten om het volgend jaar bijvoorbeeld meer aan samenvatten te doen heel vaak zit hij namelijk met het onbehaaglijke gevoel dat slechte resultaten misschien aan zijn onderwijs te wijten zijn maar zo'n evaluatie helpt helaas niet met terugwerkende kracht op de effecten van de selectie de commissie onderkent dit probleem maar kan er op dit moment niet veel meer doen dan studie en onderzoek op dit gebied aan te bevelen pag 10 verderop in dit hoofdstuk komen de voorwaarden voor een goed examen aan de orde als eerste voorwaarde noemt de com-

missie inhoudelijke relevantie en die valt uiteen in inhoudsvaliditeit en normale functionaliteit een examen is inhoudsvalide als de opgave beschouwd kan worden als een voldoende grote en voldoende gedifferentieerde representatieve steekproef uit de verzameling van alle mogelijke opgaven pag 11 het begrip normale functionaliteit ontleent de commissie aan ten Brinke's boek *The Complete Mother Tongue Curriculum 2* onderwijs is normaal functioneel als leerlingen er iets van leren dat ze naar hun eigen oordeel of op korte termijn praktisch kunnen gebruiken of alleen maar boeiend vinden overal waar de commissie dit begrip gebruikt verbindt zij het echter zonder meer aan het examen ten Brinke zegt nergens in zijn boek dat een examen normaal functioneel is alleen het onderwijs kan dat zijn bovendien laat de commissie in zijn omschrijving weg dat leerlingen het onderwijs normaal functioneel moeten vinden hoewel ik blij ben dat normale functionaliteit al zo snel doordringt in een officiële nota vind ik toch dat de commissie er wat slordig mee omspringt het tweede criterium voor een goed examen is transparantie vaardigheid soort opgaven manier van examineren beoordelingsmethode en normering moeten vooraf aan de leerlingen bekend en duidelijk zijn de derde voorwaarde is betrouwbaarheid van de beoordeling de becijfering mag zo min mogelijk bepaald worden door factoren die niet met de te toetsen bewaamheid te maken hebben de volgende voorwaarde is centraliteit van het examen hoe meer landelijke regels er gelden voor opgaven afnamecondities en beoordeling hoe centraler je de toets kunt noemen en als laatste voorwaarde noemt de commissie de betrokkenheid van de leraar die betrokkenheid zou gerealiseerd moeten worden bij het schoolonderzoek maar ook bij het centraal schriftelijk examen door bijvoorbeeld meer openheid bij de vaststelling van de opgaven selectief eindexamen hoofdstuk 3 is gewijd aan de keuzen ten aanzien van het examen in 38 het algemeen die de commissie heeft gemaakt ze pleit voor de handhaving van een selectief eindexamen Nederlands zowel voor het schoolonderzoek als voor het centraal schriftelijk examen het principiële uitgangspunt dat deze keuze bepaalt is dat het advies uitgevoerd moet kunnen worden zonder dat het huidige onderwijs en examen systeem grondig veranderd worden pag 7 het examen heeft immers een sterk sturende invloed op het voorafgaande onderwijs radicale veranderingen in het examen zouden ook een sterke verandering van de onderwijspraktijk tot gevolg hebben zo'n vorm van onderwijsvernieuwing is echter strijdig met de principes van leerplanontwikkeling die de huidige onderwijsvernieuwing moet tot stand komen in nauwe relatie met de onderwijspraktijk niet afgedwongen via een examenregeling twee praktische argumenten pleiten ook voor handhaving van die selectieve functie voor niet examenvakken zijn leerlingen vaak slecht gemotiveerd selectie geeft een vak status en als de school niet selecteert doen vervolgens onderwijs en bedrijfsleven dat wel de keuzes in de voorwaarden vallen als volgt uit 1 een maximale inhoudelijke relevantie 2 een maximale transparantie voor de leerling 3 evenwicht tussen centraliteit en intersubjectieve betrouwbaarheid enerzijds en betrokkenheid van de leraar bij het examen anderzijds pag 13 dat transparantie op de tweede plaats komt vind ik een goede ontwikkeling de commissie zegt dat de rechten van eindexamenkandidaten tot op heden maar slecht geregeld zijn leerlingen horen echter te weten waar ze aan toe zijn hoewel de

verdere invloed van de leerlingen op het examen zeer beperkt blijft is het pleidooi voor de rechten van leerlingen een vooruitgang teveel onderwijspublicaties worden er door gekenmerkt dat leerlingen schitteren door afwezigheid concrete voorstellen staan in hoofdstuk 4 de inhoud en inrichting van het eindexamen alle onderdelen komen hierin aan de orde de commissie schetst per onderdeel een aantal alternatieven en kiest via haar criteria een of twee mogelijkheden ik ga hier alleen in op de ver schillen met de huidige situatie voor de schrijfvaardigheid wil men het traditionele opstel laten ver vervangen door gericht schrijven en schrijven op feiten het eerste lijkt mij welbekend het tweede houdt in dat de leerling een of meer schrijf opdrachten krijgt en documentatiemateriaal dat hij bij het schrijven gebruiken kan beoordeling zou moeten geschieden door een analy tisch werkende jury waarvan de eigen leraar deel uitmaakt voor de leesvaardigheid komt een tekstverklaring in de plaats van de samenvatting in tegenstelling tot de huidige tekstverklaring bij havo en mavo wil men dan ook vragen op laten nemen die vragen naar de 39 bedoeling van de schrijver naar conclusies die de leerling kan trekken door gegevens uit de tekst te combineren met wat hij al weet naar de toepassing van tekstgegevens op situaties buiten de tekst pag 23 bij de spreekvaardigheid valt de keuze uit ten gunste van de discussie maar ook het vraaggesprek komt als toets in aanmerking aanbevolen wordt om ook leerlingen bij de beoordeling in te schakelen de discussie is ook geschikt als toetsmiddel voor de luistervaardigheid integratie van spreken en luisteren in een toets acht de commissie het meest gewenst voor de letterkunde pleit de commissie voor een wat betere formulering van de examenstof die meer aansluit bij de literatuuropvatting waarin de persoonlijke verwerking en waardering van de literaire werken door de leerlingen centraal staat voor voorlezen tenslotte komt de commissie tot de conclusie dat dit onderdeel beter als verplichting kan worden geschrapd in hoofdstuk 5 geeft de commissie antwoord op de vragen van de staatssecretaris ik licht er een punt uit de verdeling van de verschillende vaardigheden tussen het schoolonderzoek en het centraal schriftelijk examen de commissie adviseert die verdeling te laten zoals hij is voor geen van de onderdelen van het huidige schoolonderzoek is een toetsing te bedenken die naast de centraliteit die dan bereikt zou worden ook nog voldoende inhoudsvaliditeit heeft verschuiving van onderdelen van het c s e naar het s o zou het evenwicht tussen centraliteit en betrokkenheid van de leraar versstoren alle voorstellen die de commissie doet zouden eerst onderzocht en uitgeprobeerd moeten worden voor een definitieve keuze verantwoord is kritiek tot zover de weergave van de nota ondanks het feit dat ik in het begin al gezegd heb dat ik de nota goed vind wil ik hier enige kritiekpun ten formuleren de commissie plaatst zichzelf op een praktisch en realistisch standpunt je mag in het examen niet teveel veranderen want dat is een oneigenlijke manier van onderwijsvernieuwing de aanpassing aan de bestaande situatie is in het licht van de opdracht die de commissie kreeg heel verklaarbaar en ook juist toch had ik van de commissie modernisering moedertaalonderwijs wat meer visie verwacht de tamelijk strakke beperking tot ideeën over het examen levert een nota op die wat in de lucht hangt zonder relaties met ideeën over selectievrij onderwijs of met onderwijs in het algemeen de commissie had kunnen proberen concrete verderstreckende

alternatieven voor toetsing en evaluatie te formuleren je kunt dan al tijd nog tot de conclusie komen dat ze op praktische gronden niet realiseerbaar zijn 3 maar ook binnen de realistische keuze waren er wel wat meer alternatieven beschikbaar alleen al in zeggenschap is de aanzet tot discussie daarover veel breder als de commissie het denken over onderwijs vernieuwing aan de basis zo belangrijk vindt dan moet ze zo'n ideale gelegenheid om dat te stimuleren niet voorbij laten gaan ik wil besluiten met het advies dat het voor iedere leraar die met toetsing te maken heeft en helaas hebben we dat allemaal zinvol is om deze nota te lezen 5 alleen al de theoretische onderbouwing in hoofdstuk 2 geeft je een aantal criteria in handen waaraan je je eigen toetsvormen kunt afmeten en dat er voor ik als een plezierige handreiking noten 1 Jan Smits is lid van deze volggroep en heeft de opzet van dit artikel daar door gesproken sommige opmerkingen zijn de vrucht van een gesprek met Frans Zwitserlood op 17 augustus j l 2 j s ten Brinke the complete mother tongue curriculum a tentative survey of all the relevant ways of teaching the mother tongue in secondary education groningen 1976 besprekingen daarvan vind je in moer 1975 5 1976 2 en 1977 1 3 ik ben bang dat dit gebrek aan visie en durf symptomatisch is voor de cmm en dat zal in nog meerdere mate gelden voor de zojuist geïnstalleerde stichting voor de leerplanontwikkeling slo waarde cmm deel van gaat uitmaken allerlei direct of indirect met het ministerie verbonden organisaties zijn beperkt in hun bewegingsvrijheid en worden gekenmerkt door het feit dat ze de bestaande ideeën over onderwijs en maatschappij bevestigen het feit dat de slo statutair een stichting is doet hieraan niets af werkelijke structuur doorbrekende voorstellen kun je van deze instanties dan ook nauwelijks verwachten dat wordt nog bevestigd door het feit dat beleidsbeslissingen buiten deze organen om op een andere plaats in de onderwijsorganisatie worden genomen op deze relatie tussen leerplanontwikkeling en onderwijspolitiek hoop ik een andere keer nog eens terug te komen 4 het zou aardig zijn als de commissie uit het land een hele serie schoolonderzoeksregelingen zou ontvangen onderwijs vernieuwing aan de basis reacties aan a.c.l.o. moedertaalonderwijs postbus 2061 Enschede 5 de nota is te bestellen bij de staatsuitgeverij Christoffel Plantijnstraat den Haag 41